

*Adrian
Jensen*

Nebylo to slunce, které sestoupilo na zem -
a přece v tom chvějivém čirém světle vzlétla z vodní hladiny -
vznášela se jako by stoupala po neviditelné cestě
vysoko, vysoko do jeho tepla a záře . . .
Tak křehká, bílá a něžná jako píseň,
vytrysklá z lásky. Ta dívka - Odetta.

Nepodobala se labuti -
její ruce se nepodobaly křidlům - byla to křídla
vzepjatá v hebké křivce
vzepjatá jako volání - vzlétnout - letět -
vysoko stoupat k tobě slunce - k tobě lásko!
Bylo to slunce,
byla to labuť.

To není pokorný sklon hlavy, Odetto,
to je žal, bolest, touha - ty znovu věříš!
Znovu! Znovu . . .

Aby slétla z té radostné výšky kam ji vynesla láska . . .
Jako by ji spálil blesk;
jako zraněný vzlykající hlas spadne na vodní hladinu -
ztichlá jako pláč, který už nemá slzy . . .
Složená křídla se drobně chvějí, víc už neunesou . . .

se objevuje v ruské národní hudbě jako významný syntetik.

To veliké z jeho díla žije, jako doklad geniální schopnosti žije, jako doklad geniální schopnosti sloučit domácí a ruské pokrokové tradice s průbojnými směry vůdčích osobností světových hudebních zjevů té doby. Mistrovsky ovládl všechny technické vymoženosti základní skladebné techniky, ale vždy se pevně opíral o ruské hudební zdroje. V tomto směru je Čajkovskij přímo klasický vzor národního skladatele, který geniálním způsobem vyjádřil všechny tvůrčí síly ruského lidu. Slovo národní se u Čajkovského neprojevuje pouhou citací lidových motivů, ale účinkem myšlenkové naplně, novou melodikou, vázanou na velké a osobité bohatství rytmické, prostoupené melancholickou notou a zase živelností a neobyčejnou až hrdě patetickou bohatostí citu ruského člověka z doby, kdy carství se už rozpadalo a kdy jen velké osobnosti mířily ven, z dusivé tmy. V tvůrčím profilu Čajkovského právem klademe největší důraz na to, že byl symfonikem. Nemáme tím ovšem na mysli pouze fakt, že napsal sedm

symfonií a řadu dalších symfonických skladeb, ale skutečnost, že principy symfonismu je proniknuto celé jeho dílo, především i tvorba komorní a hudebně-dramatická. Široká společenská problematika se v jeho díle prolíná s vyjádřením problémů osobnosti, zbavené sice někdejší stavovské závislosti, ale omezované a potlačované na všech stranách podmínkami života v dané zemi a v dané epoše, a vytváří tak půdu, z níž se zrodil jeho všeobjímající symfonismus.

Přesto, že se umělecký profil Čajkovského projevuje nejmohutněji v jeho symfonické tvorbě, přece vytvořil nejpoetičtější obrazy ve svých operách a baletech. Evžen Oněgin a Piková dáma patří dosud k největším pokladům světové operní literatury. A jeho tři balety — Labutí jezero, Spící krasavice a Louskáček se zasloužily o netušený rozvoj ruského baletního umění. Se stejnou závažností by se dalo hovořit o dalších odvětvích jeho tvorby — z komorní oblasti I. a II. smyčcovém kvartetu, klavírním a houslovém koncertu, písňových romancích, či symfonických předehrách. Málokterý skladatel došel tak pronikavému úspěchu doma i za hranicemi a zapůsobil tak mohutně na evropskou hudební kulturu XIX. století jako Čajkovskij. Způsobila to především

srozumitelnost jeho hudební řeči, hloubka citu, myšlenková síla a opravdovost s jakou odhaluje vnitřní duševní svět člověka své doby.

Balet *Labutí jezero* vytvořil Čajkovskij v klasickém období své tvůrčí činnosti, kdy vznikala celá řada jeho nejvýznamnějších děl. V těsné časové blízkosti tohoto díla napsal svůj III. smyčcový kvartet, operu *Evžen Oněgin*, IV. symfonii zvanou *Osudovou*...

Tragický pohádkový námět *Labutího jezera* je typickým romantickým příběhem, jehož hlavní obsahovou náplní je boj dobra se zlem se závěrečnou katarzí. Je to tematika charakteristická pro řadu romantických příběhů s jakými se setkáváme po celou dobu ranného romantismu. Čajkovskij vytvořil toto dílo sice o několik desetiletí později, kdy v západní Evropě již vládla těžká atmosféra wagnerovská, udržel si však do této doby přes všechnu tragiku děje světlý étos raných romantiků. Skladateli byl námět baletu nabídnut přímo z divadla, včetně libreta, které neoplyvalo zvláštními literárními hodnotami.

Pracoval tedy s látkou, která mu byla určena předem. Tento moment je ještě pro historii cennější, že máme možnost poznat, s jakou básnivostí se dovedl tohoto tématu chopit. Jedno je jisté, že

námět šel ideálně vstříc charakteru Čajkovského hudby. *Labuť* vždy znamenala v poetické symbolice touhu po štěstí, věčný let lidské duše za ideálem čistšího života, ale také hrdou a mlčenlivou resignaci. Motiv začarovaných labutí je hluboce spřízněn s drtivými osudovými obrazy V. a VI. symfonie.

Tak vzniklo v roce 1876 dílo, které mělo epochální význam ve vývoji baletní tvorby. Čajkovskij v něm spojil dosavadní výsledky vývoje evropského baletu s moderními psychologickými a dramatickými prostředky soudobé hudby. Jeho zkušenost symfonika a dramatika daly baletní hudbě symfonickou šíři, stavebnost a instrumentální bohatství. Zavádí do baletu příznačné motivy, charakterizačním mistrovstvím dosahuje jasné srozumitelnosti hudebního obrazu. Prostřednictvím symfonizace a dramatizace tance a pantomimy vnáší do tohoto žánru ideovou a citovou obsažnost, která zde do této doby scházela.

Tak můžeme říci, že baletní tvorbou P. I. Čajkovského se začíná klasická perioda historie baletního umění, od níž vede přímá linie k nejvyspělejším baletům S. Prokofjeva.

BALET STÁTNÍHO DIVADLA V OSTRAVĚ

ŠÉF BALETU ZASLOUŽILÝ UMĚLEC ALBERT JANÍČEK

P. I. ČAJKOVKIJ

*Labutí
jezero*

Balet o 3. jednáních a 4 obrazech

II. a IV. obraz podle L. Ivanova a M. Petipa

Choreografie / zasloužilý umělec Jiří Němeček j. h.,
národní umělkyně O. Skálová j. h.

Režie / zasloužilý umělec Jiří Němeček j. h.

Dirigent / Bohuslav Janeček

Scéna / Vojtěch Štolfa j. h.

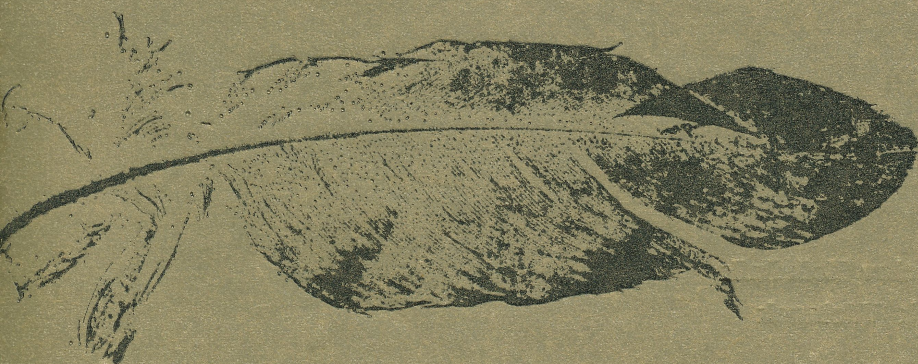
Kostýmy / Alois Vobejda j. h.

Asistent choreografa / Jarmila Kovalová

Korepetitor / Petr Planý

Inspiciient / Josef Jakš

Princ	Richard Böhm / Petr Koželuh
Odetta a Odilie	Ludmila Ernstová / Libuše Kuklová
Rudovous	Petr Koželuh / Tomáš Kyndl
Sašek	Ivan Hurych / Triandafilos Karamanidis
Princova matka	Jarmila Kovalová / Ludmila Rozehnalová
Vychovatel	Karel Jurčík / Robert Hučín
Pas de trois	Alice Huberová / Renáta Václavíková / Petr Asmus / Danuše Širmerová / Marta Hradilová / Ivan Hurych

Tři labutě	Renáta Václavíková / Karla Asmusová / Hana Pennová
Pas de quatre	Danuše Širmerová / Olga Holúsková / Marta Hradilová / Marta Papalová
Cardáš	Renáta Václavíková / Petr Asmus / Tomáš Kyndl / Lubica Hrmová / Táňa Krajčoviechová / Jana Juříková / Jaroslav Haška / Vladimír Kaleta / Leoš Kratochvíl
Neapolitánský tanec	Věra Hradilová / Ivan Hurych / Triandafilos Karamanidis / Libuše Boráková / Halina Ciencialová / Ivana Máčelová / Marie Všianská
Španělský tanec	Alice Huberová / Hana Šarounová / Jiří Duží / Petr Koukol
Polský tanec	Vlasta Abelová / Zdena Böhmová / Alena Havlasová / Pavla Kocmanová / Jana Spurná / Eva Sroková / Jiří Hájek / Robert Hučín / Leopold Novák / Pavel Rozehnal
Nevěsty	Karla Asmusová / Olga Holúsková / Marta Hradilová / Marta Papalová / Hana Pennová / Danuše Širmerová
Polonaise a valčík v 1. jednání	L. Boráková / H. Ciencialová / A. Havlasová / L. Hrmová / O. Holúsková / P. Kocmanová / I. Máčelová / T. Krajčoviechová / M. Papalová / M. Všianská / P. Asmus / T. Kyndl / J. Duží / J. Haška / J. Hájek / R. Hučín / V. Kaleta / P. Koukol / L. Kratochvíl / L. Novák / P. Rozehnal / Z. Skřivánek

Labuť ve 2. a 4. jednání

V. Hradilová / R. Václavíková / K. Asmusová / V. Ábelová / D. Burgetová /
L. Boráková / Z. Böhmová / H. Ciencialová / A. Havlasová / M. Hradilová /
L. Hrmová / O. Holúšková / J. Juříková / P. Kocmanová / T. Krajčoviechová
/ I. Máčelová / D. Muntágová / M. Papalová / H. Pennová /
H. Rozehnalová / J. Spurná / E. Sroková / D. Širmerová / M. Všianská /
I. I. Felgrová / I. Halamíčková / J. Muroňová

Dále účinkují členové operního sboru, žáci tanečního oddělení a přípravky konzervatoře.

Premiéra 24. června 1977 v Divadle Zdeňka Nejedlého

Vedoucí technického provozu / Václav Kožušník

Jevištní mistři / Jan Benek, Zdenek Václavek

Mistr osvětlení / Oldřich Malý

Vedoucí vlásenkárny / Vojmil Nytra

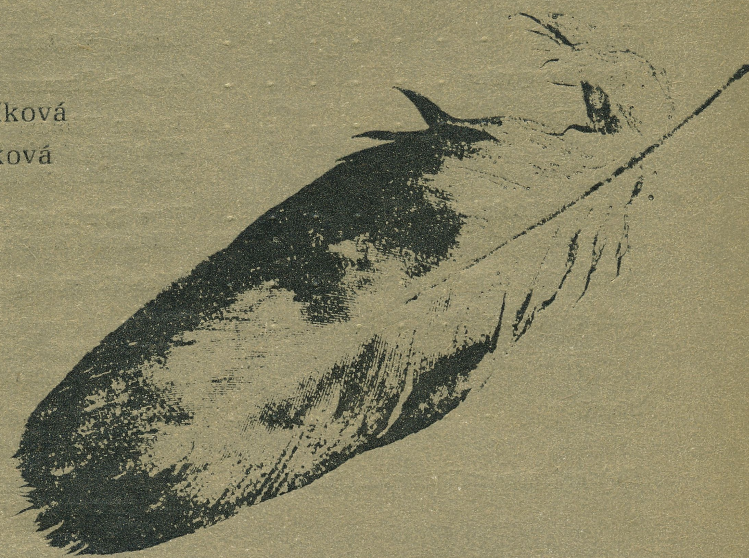
Vedoucí gardrobiér / Zdeněk Slíva

Vedoucí rekvizit / Eva Wiesznerová

Vedoucí dekoračních dílen / Marcela Kožušníková

Vedoucí dámské krejčovny / Bohuslava Čiháková

Vedoucí pánské krejčovny / Milan Mončka

OBSAH BALETU

1. jednání

Teskná pohádka o labutím jezeře se odehrává v půvabné zahradě královského paláce.

Princ Siegfried dosáhl plnoletosti a kněžna - matka pořádá na jeho počest slavnostní ples. Obklopen přáteli spěchá vstříc zábavě, která se již rozproudila. Je však neklidný a podivně vzrušený — podle matčina přání si bude muset na zítřejším plese zvolit nevěstu. Jeho chlapecká touha však nemá dosud cíl.

Náhle se setmělou večerní oblohou mihne stříbrný stín. To labutě plují k nedalekému jezeru, ukrytému v hlubokých lesích. Princův neklid se v tuto chvíli znásobí a podivná touha jej žene k jezeru. Provázen přáteli spěchá k hlubokému lesu.

Zastaví se až na břehu tajemného jezera a očarován hledí na překrásnou labuť uprostřed třpytící se hladiny zalité měsíčním svitem. Chce zůstat sám. Přátelé odcházejí a princ bere luk a míří — labuť však stále uniká a když ji má téměř na dosah ruky — objeví se náhle před užaslým princem líbezná dívka s korunkou na hlavě.

Je to Odetta — královna labutí — zakletá se svými družkami démonem Rudovousem. Jejich kletbu může zrušit pouze věrná, hluboká a očišťující láska. Princ bez váhání slibuje líbeznému zjevu Odetty věrnost a věčnou lásku. Jejich milostnému splnutí chce zlý démon zabránit, ale síla jeho moci náhle ochabuje a Rudovous mizí. Z rozčeřeného jezera vystupují Odettiny družky na okamžik zbavené kouzla a radují se

z volného pohybu neskonale půvabným tancem.

2. jednání

Začal velkolepý ples, na kterém má princ slavit své zasnoubení. Všechny nevěsty však odmítá — čeká na Odettu. Mezi hosty se objeví Rudovous se svou dcerou Odilií. Vzala na sebe podobu Odetty a princ zmaten a všecek rozechvěn podává přede všemi ruku Odilii.

Démon dosáhl svého. Zjev a nářek zrazené labutě, který se náhle princovi zjeví, prozrazuje jeho tragický omyl. Zoufalý prchá k jezeru.

3. jednání

Odettiny družky čekají na návrat své opuštěné královny. Hladina smutného jezera, vzniklého z mnoha slz se chvěje. Na jeho břehu klesá Odetta. Zatím princ svou milovanou dostihl a opakuje svou přísahu a zoufale prosí za odpuštění. Kletba Rudovouse je opět ohrožena. Odehrává se ukrutný boj mezi dobrem a zlem. Odetta uvěří znovu lásce princově, ale je pozdě. Oba milenci hynou ve vlnách rozbouřeného jezera. Svou láskou a obětí však zlomili Rudovousovo prokletí a vykoupili tak svobodu zakletých dívek — labutí.

Jsem šťastný . . . chvěl se princ dosud nepoznaným citem. Má Odetto, už se nemusíš ničeho bát. Jsem zde, u tebe, a nikdy už tě neopustím.

Není to v mé moci princovi. Za chvíli se opět proměníme v labutě a ty nemáš křídla.

Vysvobodím tě z tvého prokletí, zvolal princ.

Musil bys dát to nejvzácnější, co lidé mají. Lásku.

Dám ti ji Odetto. Do této chvíle jsem nevěděl, co je láska! Teď už vím, že mé srdce patří tobě.

Odetta se usmívala. Ale v jejím hlase byl smutek . . .

Vydalo Státní divadlo
v Ostravě
nositel Řádu práce
v redakci Evy Sýkorové
grafická úprava a monotypy
Alois Holásek
typografická spolupráce
Antonín Mosler
Kčs 3

